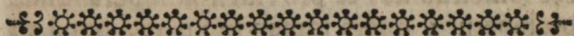

piam innumeram aliorum armorum habet multitudinem, quæ multa millia hostibus objicere potest intuitu solo formidandorum, ut vel ita prodigii loco habenda sit Civitas afforis tam bene munita, intus armis, & bellico apparatu, qualem justus etiam & ad 100. vel plura millia excurrens non expleat exercitus, tam abundanter provisâ.

TITULUS III.

Interna Urbis constitutio Templorum ædificia, & quid in iis videndum.

Tanta fuit apud Ethnicos, & Barbaros æquè ac Christianæ fidei Cultores in Deum Superosque pietas, ut nullam ferè gentem reperias, quæ non Deos suos, & quæ à majoribus nostris accepit Numina angustis templorum structuris duxerit esse celebranda, hinc tot per Orbem Universum splendidæ, ac à sola magnificentia sua, & sumptibus notæ posteritati moles, quas immensis propè thesauris Sesostris in Ægypto, Semiramis Babylone, Delphis Agamedes, & Trophonius, Romulus, Numma, Ancus Martius, Tarquinus, & alii Romæ Amazones, ut volunt Solinus, & Mela, vel ut Pausanias, Græsus Ephesiis, aliique aliis in locis extruxerant: hinc nostro adhuc ævo tot stupen-

penda mundo spectacula, quot à summis Pontificibus, Coronatis verticibus, fidei Catholicæ firmis præsiidiis, veri Dei gloriæque divinæ Zelosus profusà liberalitate prostant monumenta. Taceo antiqua tempora, prætereo Felices, Paschales, Hilarios, Symachos, Bonifacios, aliisque Ecclesiæ Pastores, fileo Constantinos, Heraclios, Justinianos, Basilios, Clodovæos, Dagobertos, nota à pietate posteris nomina, longisque è regionibus petita: Austriacæ Domus Viennensem per Urbem Deo, Divisque erecta odæa loquuntur Religionem, eamque vel multo sermone sufficienter deprædicant, actinnientibus campanis ad ultimam usque Thulen unà cum sono Urbis nostræ provehunt gloriam, & Majestatem. Et ut templis illis quibus ob jurisdictionem, quam habent, primas deferre oportet, partes præcipuas concedamus, 4. numerantur Parochiales per Urbem Ecclesiæ: S. Stephani Cathedralis, ad gradus B. V. ad S. Michaëlem, & ad Scotenses: in his pastoralia exercentur munia, & tam vivis, quam mortuis ex proprio cujusvis jure, & munere subvenitur.

Prima dignitate omnium reliquorum est Cathedralis S. Stephani Ecclesia, quæ ut refert Lazius anno 1140. in honorem omnium SS. ab Henrico primo Austriæ Duce S. Leopoldi Filio exstructa, parvum prius, & angustum extra Civitatis mœnia tempellum erat, quod Rudolphus IV. anno 1360. postquam jam 20. annis prius, anno videlicet 1340. à Remberto Passa-
vien-

vienſium Epifcopo Dominica in albis, quo die
etiam quot annis templi illius celebratur
dedicatio, in honorem S. Proto-Martyris Ste-
phani ſolemni ritu eſt conſecratum, in Cathe-
dralem evehit Eccleſiam, arcubus, fornicibus,
lemnifcis, ac turris fundamento poſito magis
exornavit, Præpoſito, & 24. Canonicis, quibus
ſufficientes pro decore proventus addidit, illu-
ſtrius, & ſplendidius reddidit, ac effecit, quam
turrim deinde pro pietate ſua Albertus III. &
tandem Albertus IV. ædili Antonio Pilgraben
anno 1400. abſolvit, & amplitudine, elegantiâ,
fortitudine, altitudine ad eam redegit Maje-
ſtatem, ut inter primaria monumenta recen-
ſeri, & ut cum Lazio loquar Orbis miraculis
adnumerari mereatur. Templum hoc mole
ſua augetur eſt, ac omnia reliqua Urbis ædi-
ficia ſuperſcendit, lapidibus quadris forinſecus
ædificatum, coctis lateribus, coloris diverſi,
qui ſole ſplendente ita lucem retundunt, ut
oculos etiam à longè intuentium fulgore ſuo
perſtringant totaliter tectum: Altaria nume-
rat 33. Organa 5. in latitudine pedes ordinarios
complectitur 76. in longitudine 120. memora-
bilia, quorum quæpiam ſuo dicentur loco mul-
ta continet. Turres habet binas 34. Orgyis à
ſe invicem diſtantes, quarum altera 460. & di-
midium pedem, uti ex dimenſione Nicolai Roſ-
ſytko, qui eam conſcendit, & ſtellam cum lu-
na ex eadem depoſuit, habetur, alta eſt, moles
certò tanta, quæ & aſpectu jucunda, & magni-
ficen-

ficentiâ suâ excellens est. Altera adhuc imper-
fecta ac ab Alberto V. anno 1412. inchoata,
suam ad perfectionem ob artificis, qui eam in-
ceperat, mortem præmaturam, ac sui Magistri
astu, ut ferunt, positis quibusdam, quasi musci-
pulis, procuratam, deduci non potuit, quamvis
ad annum usque 1507. sæpius id fuerit attempta-
tum. Continet hæc Campanam majorem, quæ
à puella 10. circiter annorum per quoddam ad id
factum instrumentum, quod adhuc hodiè in-
tra tectum Templi asservatur, attracta fuit, li-
cet campana 202. Centenarios, & 5. libras suo
pondere contineat.

Secunda Ecclesia ad S. Michaëlem dicta, antè
años 400. circiter à pia quadam domina ædifica-
ta, ob specialem quo in S. Michaëlem ferebatur
affectum, primò à Rudolpho III. & Ottonè I. Al-
berti primi filijs ad Chorùm usque prolongata,
& Parochiali jure donata fuit: addidit postea
Chorùm anno 1350. Albertus II. Ferdinandus
II. eam RR. PP. Clericis Regularibus S. Pauli,
vulgò Barnabitis vi Juris Patronatûs unâ cum
privilegijs omnibus, & Jurisdictione Parochiali,
quam ad annum usq; 1626. Presbyteri sæculares
administraverant, consignavit, uti Marmor, quo
in signum gratitudinis hæc leguntur insculpta,
in choro positum clarè exhibet.

Tertia est Ecclesia, & Monasterium insigne
ad Scotenses dictum, ac ab Henrico I. quem
etiam post mortem suo recepit gremio, 1150.
in commodum peregrinantium in terram san-

Etiam Scotorum ædificata, ac postea anno 1158. in Abbatiam, & Parochiam redacta.

Quarta Ecclesia Parochialigaudens Jurisdictione à Passaviensium quodam Episcopo anno 1154. ædificata est, & à gradibus B. V. nomen accepit, subjecta est hæc Diocesi Passaviensi, proprio gaudet districtu, & Episcopi Passaviensis qui ibi residet, officiali.

Numerat autem Viennensis Civitas præter Ecclesias præfatas adhuc alias quàm plurimas, quas inter ob vetustatem, suam præ reliquis memorandæ videntur binæ. S. videlicet Ruperti, & Apostolorum Principis Petri in medio Urbis sita. Illa año Christi 640. à Gudibaldo, & Gilarico Presbyteris in honorem S. Ruperti extracta, omnium Viennensium prima habetur, & antiquissima, Lazius tamen l. 2. Chron. Vien. c. 2. ex Hist. vit. S. Severini binas alias, unam S. Joannis Baptistæ, alteram SS. Martyrum Gervasii, & Protasii anno Christi 470. erectas fuisse memorat, locum tamen ubi steterint, aut quando defecerint, non recenset. Ista verò à Carolo Magno anno post Christum natum 882. erecta, prima Urbis hujus Parochia fuit denominata: digna utraque, ut in suæ vetustatis nobilitate conservetur ulterius.

Alias quod attinet Regularium Ecclesias, quæ plurimæ sunt, & florentissimæ, eum servabimus ordinem, ut in primis virorum, postea sacratarum DEO mulierum ordine Alphabetico
bre-

brevissimo, quo poterimus, calamo mentionem faciamus.

S. Annæ nunc Templum & Domus probationis Tyronum Soc. Jesu in agnomine sibi platea ad latus Carinthiacæ situm, prius angustum Sacellum domui annexum erat, à Domina quæpiam anno 1320. in beneficium Peregrinorum ædificatum: habitârunt in ea primò Societatis PP. Viennam à Ferdinando I. Romanorum Rege vocati anno 1551. Postquam verò an. 1554. PP. Carmelitarum Monasterium, ubi nunc Domus Professa est, eisdem traditum fuit, Sacellum hoc, & domus in usum Equestris Ordinis S. Stephani cessit tam diu, donec 1626. pro commutatione Seminarii (erat hoc Domus illa, quam nunc Legati Pontificii incolunt) denuò in PP. Societatis potestatem traditum, & pro Novitiis probandis aptè ædificatum fuit, uti adhuc hodie videtur.

S. Augustini Ecclesia Ottonem nominis hujus primum, fundatorem agnoscit, qui illam anno 1339. inchoavit, adjunctum fuit postea à Friderico Pulchro Romanorum Imperatore. Monasterium celebre, quod acciti ex loco quodam suburbano Præter dicto, ubi prius habitaverant, RR. PP. Ordinis S. Augustini Discalceati, secundùm Ordinis sui consuetudinem ædificârunt, quia verò Templum hoc Aulæ ipsi est contiguum, in Templum Aulicum electum est.

RR. PP. Ord. S. Francisci Minor. Templum S. Crucis, & Conventum habent penes

domum Provinciae Statibus deputatam, his Fridericus II. Dux Austriae anno 1224. Sacellum cum habitatione concessit, quibus Ottocarus Bohemiae Rex pro majori aedificio fundamenta posuit, & Templum à S. Cruce nominare voluit, post mortem cor illius hic depositum quiescit, & à Blanca Rudolphi III. Ducis Coniuge, ac Elisabetha Friderici III. Romanorum Regis Consorte opus totum est absolutum.

S. Dorotheae Templum, & Canoniam ab Alberto II. Austriae Archiduce inchoata à Rudolpho IV. in honorem S. Dorotheae anno 1360. absoluta fuit: Mansit 54. annis sub administratione Presbyterorum saecularium tanquam privatam beneficium, donec vocatis ex **Dürnsstein** RR. DD. Canonicis Regularibus S. Aug. & in debitam formam redigeretur, & in Canoniam formaretur, anno videlicet 1414. à R. D. Andrea Planck Parocho in Goës.

S. Francisci Templum & Monasterium à Matthia Rom. Imp. & Anna Coniuge eiusdem in ipsa Civitate ad novum forum, in quo post mortem eorum Corpora quiescerent, RR. PP. Capucinis est decretum, sed primo post utriusque obitum anno videlicet 1631. perfectum fuit. Asservatur hinc Thesaurus ab eadem pietissima Domina Templo huic destinatus, & ob eximias Sanctorum reliquias verè pretiosus. Corpora Defunctorum an. 1633. à Monasterio Regio, ubi deposita erant, huc solenniter translata sunt, ubi etiam ad praesens tempus defun-

Æta Archiducum Austriæ corpora sepeliri consueverunt.

Templum, & Monasterium RR. PP. Ord. S. Francisci ad S. Hieronymum dictum, à Domino Conrado Holzer, Urbis hujus Consule in commodum pœnitentium mulierum sub D. Hieronymi Patrocinio extructum fuit. Cum verò fœminarum istarum numerus indies cresceret, & ad unam omnes morerentur, Copia verò Patrum augetur quotidie ita, ut Templum, & habitatio ad S. Rupertum, ubi prius habitaverant, eos vix caperet, circa annum 1589. ad locum istum sunt translati.

Monasterium, & Templum ad S. Mariam Rotundam dictum RR. PP. ex Ordine S. Domini, quod è regione Collegii situm est; primò à Leopoldo V. Austriæ Duce anno 1190. uti refert Lazius l. 2. Chron. Vien. c. 2. postquam ex Asia Victoriis, & spoliis hostibus ereptis clarus, & Richardi Regis Angliæ multâ insigniter fuit ditatus sub auspicio, & favore Beatissimæ Virginis in usum Templariorum erectum fuit, quibus expulsis Leopoldus VIII. Archidux Austriæ PP. Prædicatoribus hujus Venerabilis Ordinis concessit anno 1325.

Beatissimæ Virginis, & SS. Ignatii & Xaverii Templum cum Collegio PP. Soc. JESU Ferdinando II. gloriosæ memoriæ in acceptis referunt, qui illud ex speciali favore, quo minimam hanc Societatem semper est profecutus, anno

1628. ædificavit: plura de hoc titulo *Universitas.*

Professa Domus PP. Societatis JESU, & Templum, quod adhuc nomen ab antiqua Ducum Austriæ aulæ servat, priùs PP. Ord. de monte Carmelo Cœnobium erat, anno verò 1554. à Ferdinando I. Romanorum Rege, ut supra dictum est illis benevolè consignatum est, unà cum quibusdam domibus, etiam illâ, quam nunc Apostolici Nuntii incolunt, in quibus præter Gymnasium tunc temporis erectum, Convictum, & Seminarium Studiosæ Juventutis idoneum habebant, donec ob copiam affluentium Discipulorum Ferdinandus II. Romanorum Imperator specialis Studiorum Fautor Collegium fundavit, Scholas ampliores ædificavit, & Universitatis corpori tanquam vera membra sociavit.

Templa, & Monasteria DEO sacrarum Virginum recenset sua inter mœnia Urbs nostra 7.

Templum, & Monasterium ad SS. Angelos vulgò Regium ab Elisabetha Caroli IX. Galliarum Regis uxore circa annum 1583. (empta ob id à Carolo Antonio Archiduce Fratre suo Aulâ ex qua Monasterium illud construeretur) ædificatum est, & advocatis Monachio Ordinis S. Claræ Monialibus traditum, cum quibus & illa potissimam vitæ transegit partem, & anno 1592. relictis non mediocribus pietatis, & sanctitatis suæ argumentis ex vitâ discedens, sine pom-

pompa ulla, uti desideravit, ante summum altare sepulta est.

Alterum S. Claræ ad portam cœli dictum, anno 1267. à M. Gerhardo Parocho Viennensi in Usum sacrarum Virginum Ord. Præmonstr. primitus fundatum, sed crescente numero personarum ab Agnete Austriæ Duce postea Andree Regis Hungariæ conjugæ anno 1331. amplius à fundamento erectum, & debitis proventibus fuit instructum. Verùm cum diuturnitate temporis, & malâ administratione deficeret, & Copia Monialium minueretur, residuæ in Monasterium quoddam Regni Hungariæ missæ sunt, & ab Eminentissimo Cardinale Cleselio S. Augustini Canonissæ regulares per Bullam Pontificiam introductæ.

S. Jacobi Ecclesia, anno 1113. à Leopoldo V. Marchione S. Leopoldi Filio ædificari cæpta, qui ex occasione sculptæ cuiusdam imaginis S. Jacobi (videtur ea adhuc hodie ipso in Templo supra portam qua in Monasterium intratur) quod ad se, dum propè Viennam torrentem ambularet, ab aqua deferri adverterat, honori S. hujus Apostoli consecravit. Nondum tempellum hoc Urbis mœniis inclusum erat, nec in usum DEO sacrarum Virginum exstructum, dum ex Carinthia veniunt piæ Matronæ, quæ zelo pietatis & religionis permotæ, Ecclesiam auxerunt, & Monasteriû, in quo & ipsæ Deo viverent, adjecerunt. Cùm verò de forma instituti Religiosi essent anxie, apparente

illis in somno S. Augustino ejusdem regulas sunt
secutæ. Proventus plures addiderunt Domini
quidam nobiles ex Carinthia de Careit appel-
lati.

Monasterium S. Josephi ad 7. libros ob do-
mum quandam, quæ in ædificii usum coempta
fuit, dictum, ab Eleonora Ferdinandi II. uxore
fundatum est. Lapide fundamentali ab eadem
an. 1633. 22. Octobr. in præsentia Augustissimi,
& Archiducum posito. Incolunt Monasterium
hoc Virgines religiosæ, Ord. Beatissimæ Virgi-
nis de Monte Carmelo, quarum binæ Genuâ,
& ex Imperio à Conventu Interamensi sunt ad-
vocatæ. Locupletavit inter reliqua Templum
hoc proprio suo corpore Augustissima, quod in-
fra summam Aram sepeliri desideravit.

Ad S. Laurentium Templum est, & Ca-
nonia nunc sacrarum Virginum sub Regula
S. Augustini viventium: Ecclesia hæc ab Otto-
ne I. Mirabili dicto, & Friderico III. duorum
Austriæ Ducum suam ducit originem, hi illam
anno 1337. ædificârunt, & Monialibus quibus-
dam assignârunt. A quibus, ubi defunctæ sunt
ne vacuus locus relinqueretur, advocatæ, &
loco Urbi vicino **Prater** dicto, ubi parvam
habebant Ecclesiam, Canonissæ Reg. Ord. S.
Aug. successerunt, habent eæ adhuc hodie fun-
dum aliquem in præfato loco positum.

Ejusdem Ordinis piæ Virgines degunt in
Monasterio S. Nicolai. Erat tempellum hoc,
& habitatio annexa, prius ante Urbis mœnia in
usum

usum puerorum, qui sine legitimo patre nascerentur, ædificatum, dein à PP. Ordinis S. Francisci strictioris observantiæ inhabitatum, postquam verò hi in Monasterium S. Hieronymi fuere introducti, à Ferd. II. suasu Annæ Eleonoræ Conjugisejusdem Sanctimonialis Ord. S. Claræ Pofonio advocatæ, illud obtinuerunt, quæ anno 1651. ædificium majus sibi exstruxerunt.

In D. Joannis platea septimum est Monasterium Religiosarum Virginum S. Ursulæ, quas Eleonora Ferd. III. tertia Consors Lutetiis accersivit, quæ coemptis aliquot domibus Anno 1675. Templum & Monasterium in honorem suæ Patronæ, à qua nomen acceperant, erexerunt.

Præter dictas sunt Ecclesiæ adhuc aliæ multæ per Urbem dispersæ, quarum aliæ separatae, aliæ domibus aliis sunt annexæ, quas ad titulum istum referre, & ne nimium in longum excurrat, brevi perstringere calamo placuit.

Hospitale Civicum à Leopoldo VII. anno 1230. ante portam Carinthiacam, in honorem S. Spiritûs priùs ædificatum, anno verò 1529. à Solymanno Turcarum Imperatore Viennam obsidente dirutum fuit, unde 1530. à Magistratu civico, consentiente Ferd. I. Rom. Imperatore Sanctimonialium, desertum Monasterium ad S. Claram, quod adhuc in hodiernum diem incolunt, in quo etiam Orphani, & derelicti à parentibus pueri sustentantur, & instruuntur, eis concessum fuit. Aluntur hoc ex loco (ut

dicunt) personæ ferè 3000. éstquè non tam ad sustentationem pauperum quàm splendorem sumptuosis proventibus, & bonis ditatum. Est & aliud Hospitale Cæsareum dictum, penes domum Provinciale Austriæ inferioris Statibus deputatam, ubi & sacellum proprium habent.

S. Joannis Baptistæ in platea Carinthiaca Equitum Melitensium à S. Severino ante annos circiter octingentos exstructum dicitur, quod tamen vix cohæret, cum Lazio Teste S. Severinus jam anno 481. 8. Jan. mortuus fuerit. Credibilis igitur est Severinum, ut idem Lazius lib. 2. cap. 2. ex vita S. Severini ostendit, jam anno 470. illud ædificasse, adeoque primum omnium Viennensis Urbis hoc esse Templum.

In Cæmeterio S. Stephani duo magna reperiuntur Tempia, unum S. Mariæ Magdalenzæ dedicatum, de cujus origine, & fundatore non reperi, alterum S. Catharinæ anno 1214. à Menegaldo Passaviensium Episcopo, uti pictura quædam in ipso Sacello extans probat, ædificatum.

Privata Sacella numerantur permulta. In Aula Cæsarea, Regia, & Archiducali tria diversa pro aulæ cujusque commoditate, & magnificentia instructa.

Sancti Andreæ in Aula Episcopali.

S. Barbaræ in Cæsareo Soc. JESU Convictorium Collegio, quod anno 1652. de novo exstructum, & auctum fuit.

In platea Breineriana aliud S. Barbaræ à Domino Haffner Celsi Regiminis Cancellario ædificatum.

S. Bernardi in Aula S. Crucis.

SS. Trinitatis in aula Laziana à Ducibus Austriæ, & divite Viennensi Cive Zinck nomine fundatum.

S. Elisabethæ in domo Equitum Ord. Teutonici à S. Severino exstructum.

S. Georgii in aula Freysingeriana.

Ad Aureum Cervum penes rubram Turrim Beatissimæ Virginis anno 1650. à Domino Octaviano Lumago interioris Senatûs civici senatore ædificatum.

D. Ivonis in platea Scholastica facultati Juridicæ deputatum.

In domo Principis de Liechtenstein.

S. Nicolai in aula Seizeriana.

SS. Petri & Pauli in aureo Monte, qua in domo fundatio est studiosorum Pauperum, ex omnibus classibus collectorum, olim erecta, cujus cura Doctori Medicinæ cuiquam est demandata.

SS. Philippi & Jacobi in aula Colonienfi sumptibus hujatis Civis à cognomine Gundlach exstructo.

Ad Curiam Sacellum reperitur ab Otthone de Neuburg Nobili Equite primùm in honorem Magnæ Matris anno 1282. erectum; deinde sub titulo Salvatoris, quod nomen adhuc retinet, benedictum, & ab eodem post obitum

tum suum Magistratui Civico unà cum domo, quæ tum temporis una ex splendidissimis erat, per testamentum legatum.

Non procul à domo Professa Soc. JESU, domus est ab aureo serpente nuncupata, hinc sacellum erectum est B. Stanislai Kostkæ Soc. JESU in illo Cubiculo, in quo, dum adhuc Juvenis degeret, in gravi infirmitate à Beatissima Virgine divinum Pusionem in brachiis gestante, S. Barbarâ Virgine morientium Patronâ visitatus est, & ab Angelicis manibus SS. Eucharistiæ Sacramentum recepit, uti in vita ejusdem legitur; in cujus venerationem indultum est quot annis 13. Novembris, quem in diem festum illius translatum est, cuius inibi Sacra celebrare, quæ etiam magna in copia dicuntur.

In aula quadam vulgò **Gundthoff** S. Thomæ existat sacratum Sacellum.

In platea Preineriana sita domus Comitum de Trautson Sacellum habet raris, & selectis SS. reliquiis pretiosum, uti pluribus tit. *Gazophylacium.*

A regione Portæ Cœli in domo Justitiæ (**Amthaus**) pro reis, & judicis sententiâ extremo supplicio afficiendis.

S. Martini ad novam Portam in **Stodhaus**.

Ædificatum est etiam ante annos aliquot Sacellum parvum in armamentario Cæsareo non procul à Porta Stubensi, necdum tamen benedictum.

Et

Et hæc sunt Tempora, & Sacella magis ob-
via, aliisque nota, plura reperies, quæ in pri-
vatis Dominorum ædibus pro cuiusvis pietate,
& laudabili religione sunt exculta, quæ licet
non mediocriter Viennensis Urbis auferent
gloriam, ne nimium prolixi simus, omittimus
ad alia Viennæ decora progressuri.

§ II.

Titulum hunc duas in partes dividimus, ne
lectori longitudine molestiam cieamus, re-
censuimus brevissimo quantum potuimus cala-
mo Templorum ædificia, & memoravimus po-
tius, quàm descripsimus: restat ut Laconicè quæ
in tituli fronte promissimus spectatu digna, quot
quot reperire nobis fas fuit, percurramus. Et ut
denuò à Principe S. Stephani Templo sumamus
initium, plurimas ibi antiquitates, quin tot
memorabilia, quot antiqua monumenta, repe-
ries.

A summa Templi Ara incipimus, quæ ex
albo, & nigro Polonico marmore artificiosè
elaborata, anno 1640. incepta 1647. absoluta
25497. florenorum impendio est erecta, conti-
net ingentem ex stanno laminam pretio 522.
& dimidii florenorum fusam, supra quam arti-
fice penicillo S. Stephanus Proto-Martyr est
depictus, solutis ob id 1218. floren. & quoti-
diano tempore laboris victu, alióque decente
honorario. Tabernaculum (ut vocant lapi-
de

de pretioso excisum, ac Palermo adductum)
7765. floren. solutum dicitur, quæ omnia Cel-
sissimi Principis, & Ecclesiæ hujus tum tempo-
ris Episcopi Philippi Friderici è Comitibus de
Breuner munificentia adscribuntur.

In ipso Templi pavimento duo ex rubro
marmore albo distincti, quadrati reperiuntur
lapides, intra quos Crypta Rudolphi IV. &
successorum ex Domo Austriaca, ad quam per
gradus aliquot descenditur, videri potest: ja-
cent hic Rudolphus in medio, Albertus III.
cum trica ad lævam, Georgius, Albertus IV.
patiens, & Wilhelmus Archiduces omnes pel-
le bovina contacti: suis verò cistis separati
Leopoldus Superbus dictus: Albertus VI. pro-
digus nuncupatus, & Archiduces Maximiliani
II. Rom. Imp. filii. Ab obitu verò Ferd. IV.
ad Cryptam hanc sola intestina defunctorum
ex Austriacis cuprea in Cista addito eorum no-
mine imponuntur.

Ad Altaris majoris Beatissimæ Virginis
cornu Epistolare Mausolæum Alberti, quod fi-
lio suo Friderico IV. qui 15. ætatis, Christi verò
1361. anno vivis excessit, splendidum, & sump-
tuosum videtur.

Hoc tamen Majestate suâ, & splendore
multùm superatur ab illo, in quod Fridericus
Rom. Imp. qui id pro se erigi mandavit, positus
est: videri potest prope altare majus Cœnæ Do-
mini, pretium ejusdem ut fertur 40000. aureo-
rum excedit.

Plura

Plura monumenta à sumptibus, & antiquitate celebria in omnibus passim parietis, & angulorum partibus curiosus indagator reperiet.

Intra Templi portam dextrorsum, per—
quam ad æditui domum via ducit, albus lapis, quem inter, & murum plurimæ sunt SS. venerandæ reliquiæ, hæc insculpta caractere vetusto refert verba: *Hic est lapis super quem effusus est sanguis ex furatione tiliarum S. Colomanni Martyris, quem huc collocavit Illustris Dominus Rudolphus IV. Dux Austria.*

Lapidea in Cœmeterio Cathedra, ex qua S. Capistranus Ord. S. Franc. ad populum circa annum 1452. sæpiùs latino idiomate verba fecit, ita tamen, ut etiam ab ignaris latinæ linguæ raro prodigio intelligeretur, etiam hodie dum exstat.

Sunt & alia tum intra, tum extra Templi septa quàm plurima, quæ brevitati consulentes omittimus, ea enim Eruditionis, aut antiquitatis amans facilè reperiet.

Nec silentio prætereunda sunt quæ in Templo RR. PP. Minorum S. Francisci habentur. Pendet hic crucifixi Salvatoris super—
pannum rubrum imago pretiosis Christi Domini reliquiis locuples, continet enim S. Crucis, lanceæ, coronæ spineæ particulas, uti & portionem quandam de virga prodigiosa Aaronis: ascenderat Crux hæc, unde, aut quo ex loco ignoratur, adverso Danubio, & domui ad aureum

reum agnellum dictæ, spontè suâ ità firmiter adhæsit, ut à nemine avelli potuerit, quoadusque toto à Clero solenniter ad S. Stephani Ecclesiam fuerit deportata, sed & hinc virtute invisibili, atque ad eum, quo nunc pendet locum translata fuit.

Non minùs prodigiosum est foramen illud, seu hiatus ad finem ambitùs, quem à cruce vocant, per quem Infernalis spiritus 7. diè unâ consecratas hostias per contemptum irreverenter sumentem excepto priùs ab indigno corpore (statim enim vitâ functus est) pane angelico, præsentè ædituo abripuit, & usque hodie apertum reliquit.

Liberalitate Excellentissimæ Com. Margarethæ de Stratman impendio aliquot millium florenorùm sacri gradus, uti Romæ habentur Sanctorum reliquiis pretiosi, per quos ob reverentiam solùm de genibus homines ascendunt, comparati, ac Templo huic donati sunt.

Altare S. Michaëlis anno 1698. à quadam Matrona sumptibus aliquot millium Rhenensium exstructum.

In templo aulico RR. PP. Ord. S. Augustini primas obtinet sacellum Lauretanum ipso in templo ad normam veræ Lauretanae Domûs exstructum, & cratibus, ac lampadibus argenteis locuples, quod devotionis causa in Divam Virginem ingens quotidie hominum copia invisit.

Neque

Neque caret laude sua mortuorum facellum, quod à dextris Templi computando ab introitu se objicit, semper quidem, maximè tamen die Commemorationis fidelium defunctorum, lampadibus, & luminaribus splendidum.

Erigitur etiam quot annis in Quadragesima, & centenis aliquot Candelis, & Lampadibus augustè exornatur ara major tribus ultimis quadragesimæ sabbathis, ob magnificentiam suam splendor visu dignissimus, cui etiam nullatenus cedunt digna Cæsare monumenta, Castra doloris vulgò nuncupata, quæ in medio templi hujus, quoties ex Domo Austriaca aliquis vitæ defungitur, cum artificiosis Epitaphiis, Symbolis, Inscriptionibus, & argentaria per Gyrum disposita ingentibus expensis eriguntur.

Solent etiam ad Cryptam specialem deponi defunctorum ex hac Austriaca Domo, corda, quæ argenteis inclusa vasculis à Mytratis capitibus ad locum destinatum deportantur.

Plura, & in his, & in aliis per Urbem, & extra eandem dispositis templis, & sacellis Honoris Viennensis argumenta reperiuntur, quæ, ne terminum nostrum libelli excedamus, & in volumen justum excurramus, prætermittenda censuimus, breviter solùm Monasteria, & Tempia in Suburbis, quæ ad Viennensem pertinent gloriam, cum eorundem quotquot accepimus Fundatoribus, enarraturi.

Et ut à Leopoldina initium sumamus, habet hæc Parochialem propriam Ecclesiam, quæ

ab Augustissimo Imperatore Leopoldo I. anno 1670. in honorem S. Leopoldi eversâ hinc Judaicâ perfidiâ & Synagogâ, quam hoc in loco sibi exstruxerant, melius ædificata fuit, habet Ecclesia hæc cœmeterium suum pro mortuis Parochum cum binis Sacellanis, qui rem divinam peragant.

Monasteria quoque hoc in Suburbio reperiuntur bina, unum RR. PP. B. V. de Monte Carmelo Discalceatorum, à Ferd. II. piæ Memoriam Rom. Imperat. ob recuperatam ope cujusdam Religiosi Viri Ordinis ejusdem anno 1620. ad Pragam in albo Monte de Comite Palatino Friderico Victoriam, erectum.

Alterum FF. Misericordiam ex ordine B. Joannis Dei, quorum templum, & Monasterium in honorem S. Joannis Baptistæ sacratum à Mat. thia Rom. Imp. primò ædificatum, postquam autem anno 1652. in cineres ab incendio redactum fuit, à Ferdinando III. Gloriosæ memoriæ Imperatore Religiosi hi subsidiis pecuniariis ad reparandum ædificium sunt adjuti; ut tamen opus surgeret splendidius, insistens Ferdinandi vestigiis Augustissimus Imperator Leopoldus, spatium iis pro Monasterio non solum auxit, sed insuper pretiosis reliquiis, Brachio videlicet B. Joannis de Deo sibi ex Hispania submisso, locupletavit.

Suburbium alterum Rossovia dictum, unum numerat RR. PP. Servorum B. V. Templum, & Cœnobium, quod anno 1639. (hoc enim

enim tempore Patres isti Viennam venerant) ligneis adhuc trabibus compactum Sacellum erat, donec ab Octavio Piccolomini Amalphitano Duce anno 1651. festo S. Martini die præfente Ferdinando III. & Eleonora Rom. Imperatrice, nec non Ferd. IV. & Leopoldo nunc regnante Augustissimo Imperatore primus fundamentalis lapis positus, & tam ab eodem, quam Reverendissimo D. Elia Scheller, nec non Cive quodam Viennensi, cui Joanni Thurri nomen, ædificatum, & cursu temporis ad eam, quæ nunc gaudet elegantiam est evectum.

In platea picarum dicta venusta visitur Fabrica RR. PP. SS. Trinitatis de Redemptione Captivorum Templum, & Monasterium, quod ex angusto quopiam sacello contribuente ad id Augustissimo Imperatore Leopoldo spatio amplo, & domo quapiam anno 1695. quo die ipsa Sacra Cæsarea Majestas primum pro tanto opere terræ mandavit lapidem in Augustam molem exfurgere cœpit.

Ante plateam hanc Templum, & Monasterium est RR. PP. Ord. S. Benedicti de Reformatione quod anno 1633. à felicis recordationis Ferdinando II. Rom. Imp. in honorem Magnæ Matris de Monte serrato ædificatum fuit, quia tamen obsidionis Viennensis tempore deletum est, nunc denuo ex busto suo erigi cœptum est.

Ad S. Udalricum præter Ecclesiam Parochialem, RR. PP. Ord. S. Francisci strictioris observantiæ Templum cum Cænobio se viden-

dum obijcit: Hoc anno 1600. (eo videlicet anno quo Viennam advenerant) à quopiam Domino Barone de Molar fundatum, & ædificatum est. Hi Patres deinde ipsam in Urbem admissi, & Templo, ac Monasterio eleganti sunt instructi.

In Suburbiis Josephinis RR. PP. Piarum Scholarum Templum, & Collegium possident, hoc anno 1698. 2. Septembris ex fundamento erigi cœptum, & ab Augustissima manu fundamentali lapide decoratum.

In fossa Argillacea (*Laimgrueben*) Templum est, & residentia ut vocant RR. PP. Clericorum Regularium S. Pauli, quos vulgò Barnabitas appellant: Templum hoc à Beatissima & Auxiliatrice Virgine nomen accepit, quod quidem antea angustum, nunc verò multorum liberalitate, & specialiter Celsissimi Principis Pauli Esterhazy Hungariæ Palatini, qui summam Templi aram sumptibus multis construi fecit, ampliatur, & ornatum: exercentur in Templo hoc Parochialia munia, unde & Cœmeterium proprium habent adnexum.

In eodem Suburbio celebre est Monasterium, S. Josephi RR. PP. B. V. de monte Carmelo Calceatorum. His anno 1360. Rudolphus IV. Austriæ Dux Aulam propriam consignavit, Templum, & Monasterium exstruxit, quod etiam ducentis & octo annis incoluerant, verùm ubi ob grassantes hæreses, aliasque temporum vicissitudines Monasterium desertum
jace-

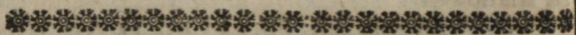
jacēret, id Ferdinandus I. gloriosæ memoriæ
anno 1568. Patribus Societatis Jesu tradidit.
Elapsis centum & septem annis Viennam de-
nuò reduces anno videlicet 1661. domos quas-
dam coëmerunt, & Monasterium hoc, cum
Templo ad quod primum Augustus Romano-
rum Rex Josephus I. lapidem contulit, ædificâ-
runt.

In Widen RR. PP. Ord. Minorum D. Fran-
cisci de Paula Templum cum Monasterio ele-
gante retinent, hi à Friderico Rom. Imp. in
Germaniam vocati, & in Superiore Austria in
varia Cœnobia primùm divisi sunt, verùm ubi
ingruente hæresi Monasteria eorum dirueren-
tur, & centeni propè eorundem Patrum occi-
derentur, iis anno 1624. à Ferdinando II. Rom.
Imp. hoc in loco Monasterium ædificandi con-
cessa potestas fuit, ad quod magnum subsidium
contulit ipse Augustissimus ille Imperator, qui
etiam anno 1630. fundamentalem lapidem ter-
ræ mandavit.

In Via Regia RR. PP. ex Ord. D. Augusti-
ni Eremitarum pretiosum Templum est, & Mo-
nasterium, quod anno 1642. à Ferdinando III.
in honorem SS. Sebastiani & Rochi ædificari
coeptum est. Templum hoc anno 1656. in ei-
neres redactum longè splendidiùs post ultimam
Viennensem obsidionem est erectum.

Claudit Templorum suburbanorum ag-
men tempellum quoddam minus, quod in
Aluatariorum platea extra Stubensem anno

1673. in honorem S. Margarethæ à loci illius
communitate est erectum. Hæc solidæ sunt
pietatis Monumenta, quibus Urbs nostra quasi
in monte, & super Candelabrum posita lucet
omnibus, impiis quidem ad invidiam, probis
ad ædificationem, Orbi in gloriam Universo;
Hæc inquam sunt Austriacæ Domûs, & ipsius
Urbis nostræ fulcra, & Columnæ, quibus sus-
sulta videntur tam firmiter, ut nullo contrario
impetu, nullis ventorum turbinibus, nullis
terrarum quantumvis tremendis concussioni-
bus loco moveri, aut vel minimam gloriæ suæ
jacturam amittere possint, aut posse videantur.
Hæc tandem sunt permansturæ felicitatis certifi-
sima argumenta, quibus deinceps in futura
tempora magis, ac magis felicitate floreat, eoque
suum protendat Imperium Austria, ut de
illa, quod sæpiùs vaticinatio fuit prolatum spiritu,
certò prædici queat: *Austria erit in orbe ul-
tima.*

TITULUS IV.

*Magnifica Palatia, Diversoria Pu-
blica, & Apothecæ.*

Non vanè scriptores extollunt Romam
veterem, eamque à suis tam splendore,
quàm magnificentiâ insignibus laudant
ædificiis, tot Cæsarum jactant amphitheatra,
tot